

7. Там же. – С. 200.
8. Куз Э. Сознательное самовнушение как путь господства над собой. - Киев, 1990. - С. 5
9. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. – М., изд-во МГУ, 1961. - С.35.
10. Ушинский К.Д. Указ. соч. - С.56.

*О.В.Пахомова*

## **ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ПОКАЗНИК ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ**

*В статье рассматривается проблема профессиональной компетенции учителя иностранного языка в контексте подготовки будущих учителей к учебно-воспитательной деятельности.*

*This article considers the problem of the professional competence of a teacher in the context of the training of future teachers for teaching and upbringing activities.*

Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує кардинальне зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистих якостей вчителя. Якісно нові вимоги до професійної підготовки, професійної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови зумовлюються соціальною потребою, модернізацією освіти і зміною світоглядної парадигми.

Пріоритетним за Національною доктриною розвитку України у ХХІ столітті є “підготовка людей високої освіченості і моралі, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження науково містких та інформаційних технологій, мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці” [10].

Оскільки постійне ускладнення змісту освіти, високий рівень освітніх стандартів, ускладнення проблем виховання, нові прогресивні технології, єдине інформаційне середовище вимагають переосмислення змісту професійної компетенції вчителя взагалі й вчителя іноземної мови зокрема у процесі модернізації системи освіти відповідно до новітніх досягнень

науки, культури й соціальної практики є очевидним і актуальним.

Проблема професійної підготовки педагога розглядається в працях Я.А.Коменського, Д.Дедро, К.Д.Ушинського. Особливої уваги діяльності вчителя надавали В.О.Сухомлинський, А.С.Макаренко. Поняття “професійної компетенції” з’являється у багатьох наукових дослідженнях Ю.К.Бабанського, В.О.Сластьоніна, І.А.Зазюна, Л.В.Кондрашової, В.А.Кан-Каліка. Питання формування компетентності майбутнього фахівця знайшли місце в роботах П.К.Волинського, Т.Ф.Бугайло, Є.Азімова, Т.М.Балихіної, О.В.Гневск, В.Ф.Русецького, А.Щукіна.

Окремі аспекти професійної підготовки сучасного педагога представлені у працях А.К.Маркової, яка розробляє психологічну модель професійної компетенції вчителя, І.І.Риданової, Н.В.Кузьміна, О.А.Абдуліна, які розробляли комунікативні вміння в структурі педагогічної майстерності; Л.А.Петровської, яка досліджує педагогічну компетентність в спілкуванні; Н.Хомського, С.Л.Братченко в дослідженнях з лінгвокомунікативних аспектах мовлення.

Серед новітніх досліджень з проблеми формування педагогічної компетентності слід зазначити роботи А.В.Хуторського, Н.І.Білоконної, О.Семенов, В.Шуляр, О.М.Пехоти, С.О.Сисоева, О.Б.Бічич, О.Ф.Бондаренко, Т.Ю.Тамбовкиної, Л.В.Смирнової.

Аналіз наукових праць з питань підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів та формування педагогічної компетенції свідчить, що достатньо глибоко розроблено окремі її аспекти, проте залишилося поза увагою науковців і методистів проблема формування професійної компетенції майбутніх викладачів іноземної мови в комунікативно-діалогічному аспекті, зокрема засобами діалогічних мовних ситуацій.

Враховуючи актуальність даної проблеми, визначимо зміст поняття “професійної компетенції майбутніх викладачів іноземної мови”.

По-перше, слід розрізняти поняття “компетенція” і “компетентність”. Поняття “компетентність” (від лат. *competens*

– належний, відповідний) – це сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної процесійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [12]. Британський психолог Джон Равен уточнює зміст поняття, наголошуючи на тому, що компетентність є “специфічною здатністю, яка необхідна для виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі і яка включає вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, розуміння відповідальності за власні дії” [13;6]. Джон Равен вважає, що бути компетентним – значить мати набір специфічних компетентностей різного рівня (спостерігати, глибоко розумітися у предметі, самостійно ставити питання ... тощо) [13;6].

За словником іншомовних слів, “компетенція” (лат. *competentia*, від *competo* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [17]. В Українському енциклопедичному словнику та Новому тлумачному словнику української мови поняття “компетенція” визначається як коло повноважень, наданих законом, статутом чи іншим актом конкретному органу або посадовій особі, а також знання і досвід у тій чи іншій галузі; добра обізнаність із чим-небудь [11]. Великий тлумачний словник сучасної української мови поняття “компетенція” подає у двох значеннях: 1) Добра обізнаність із чим-небудь. 2) Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [3].

Отже, до компетенції науковці включають сукупність взаємопов’язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), необхідних для виконання певного виду діяльності [12;136].

В останні роки поняття “компетенція” вийшло на загально-дидактичний рівень. Комітетом з освіти Ради Європи в “Європейському проєкті освіти” визначено 39 різнорівневих компетенцій (предметні, між предметні і т.і.), об’єднаних у шість ключових (узагальнених і інтегрованих).

А.В.Хуторський розглядає компетенцію як відчужену, наперед задану соціальну вимогу (норму) до освітньої

підготовки учня, необхідну для його якісної продуктивної діяльності в визначеній сфері [12;146]. Таким чином, якщо -компетенція – наперед задана вимога до освітньої підготовки, то компетентність – уже існуюча якісна, реальна демонстрація знань і відповідних умінь у конкретній роботі, володіння відповідними компетенціями. Ознаками компетенції виступають якість, глибина, повнота, системність знань і вмінь, рівень їх засвоєння в різних ситуаціях.

За В.М.Монаховим, компетенція означає сферу застосування знань, умінь, навиків людини. Компетентний спеціаліст під час професійного становлення, прагнучи до ідеалу, набуває визначеної сукупності дидактичних і особистісних якостей [9;26].

Компетенції, як зазначає А.В.Хуторський, відрізняються від традиційних знань, умінь та навичок системними й системоутворюючими функціями, які пов'язують особистісні орієнтири учня з потребами соціуму й реальної дійсності. [12;138].

Отже, ми вважаємо, що професійна компетенція вчителя іноземної мови може бути визначена як сукупність системи знань, умінь, педагогічних здібностей, ціннісних орієнтацій, інтегрованих показників рівня володіння іноземною мовою, культури мовлення, стилю спілкування, ставлення до себе і своєї діяльності.

Формування професійної компетенції майбутніх викладачів іноземної мови має проходити в цілісній системі навчання, яка повинна бути спрямована на формування лінгвістичної, мовної, культурознавчої, педагогічної, психологічної, методичної, комунікативної компетенцій. Майбутні вчителі мають набути вмінь аналізувати й готувати навчальний матеріал, що сприяє формуванню мовної компетенції (перевірка знань і вмінь з фонетики, граматики, синтаксису тощо), лінгвістичної компетенції (опанування знань про лінгвістику як науку, загальних відомостей про мову); комунікативної компетенції, пов'язаною з мовленнєвою діяльністю та культурою мови; культурознавчої компетенції, що включає відомості про мову, як національно-культурний феномен.

В основі психологічної компетенції – знання загальної, вікової психології, психічних процесів, вміння визначити рівень і мотиви розвитку особистості й позитивно впливати на вдосконалення майбутнього спеціаліста. Педагогічна компетенція майбутнього вчителя іноземної мови базується на знанні теорії та практики навчання, теорії виховання, дидактичних закономірностей навчального процесу. Основу методичної компетенції складають знання методологічних і теоретичних основ методики навчання іноземній мові, концептуальних основ, структури й змісту засобів навчання, уміння застосовувати мову в педагогічній діяльності. Виконувати основні професійно-методичні функції.

Особливої значущості у професійній діяльності педагога набувають такі компетенції, які дозволяють йому проектувати та прогнозувати результати педагогічного процесу, вибирати найефективніші серед багатьох засобів і шляхів його організації, спілкуватися та проникати в індивідуальну суть іншої людини, сприяти соціалізації, формуванню загальної культури особистості, а також науково-дослідницька компетенція.

Об'єм професійних компетенцій визначає рівень професійної компетентності майбутнього викладача іноземної мови, який в свою чергу обумовлює його педагогічну майстерність [8;153]. Професійна компетентність учителя визначається Л.В.Кондрашовою як “єдність його теоретичної й практичної готовності до педагогічної діяльності” та характеризує його професіоналізм [7;98]. Ряд дослідників (І.А.Зязюн, В.І.Загвязинський) розглядають компетентність як першооснову професійної майстерності [5;4]. Науковці Т.В.Новікова, В.І.Журавльов, С.Б.Єлканов, Н.Ф.Тализіна вважають, що компетентність – одна з ознак професіоналізму. А.К.Маркова, О.О.Вербицький визначають її через систему знань, умінь та навичок, способів діяльності, психологічних рис, які необхідні вчителю для здійснення педагогічної діяльності.

На нашу думку, фундаментом педагогічної майстерності вчителя іноземної мови є формування його лінгвістичної компетенції, основу якої складають знання про іноземну мову як суспільне явище, про зв'язок мови й мислення, культурою, історичним досвідом і розвитком, а також уміння оперувати

набутими лінгвістичними знаннями у професійній діяльності. Мовна компетенція передбачає опанування мовною системою за рівнями фонетики, лексики, морфології, граматики, синтаксису, стилістики тексту і ступінь володіння цими уміннями.

Вузивське викладання мовознавчих дисциплін, як правило, пов'язане з описовим вивченням мовної системи. Але педагогічні компетенції взагалі і мовні та комунікативні компетенції зокрема, що є більш узагальненими й глибокими якостями особистості, на відміну від вмінь та навичок, можуть бути сформованими й виявленими тільки в реальних умовах чи спеціально створених педагогічних діалогічних мовних ситуаціях, наближених до реальних процесів спілкування та педагогічної взаємодії.

Таким чином, професійна компетенція невід'ємно зв'язана з комунікативним досвідом та педагогічної діяльністю майбутнього вчителя іноземної мови, й формується засобами діалогічних мовних ситуацій.

Ми можемо зробити висновок, що у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземної мови вагому роль відіграє формування їх професійної компетенції, яка є складним особистісним утворенням і може бути сформована в умовах комунікативних ситуацій та педагогічної діяльності. Основою навчального процесу повинні стати ідеї розвивального навчання, зміна акцентів з репродуктивних знань на формування особистості.

Врахування змістової наповненості лінгвістичної, мовної, культурознавчої, педагогічної, психологічної, методичної, комунікативної компетенцій, шляхів й засобів їх формування дозволять переосмислити підготовку майбутніх викладачів іноземної мови в вищих навчальних педагогічних закладах й підвищити їх професіоналізм.

#### Література

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Словарь методических терминов. —СПБ: Златоуст, 1999. - 472 с.
2. Бічич О.Б. Формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.// Рідна школа. 2002, №4.- С.60-62.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад. І голов. Ред. В.Т.Бусел. –К.; Ірпінь: ВТ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Загвязинський В.И. Педагогическое творчество учителя.- М.: Педагогіка, 1987.- 160 с.
5. Зязюн И.А. Основы педагогического мастерства учителя. – М: Просвещение, 1989.
6. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. –К.: 2000.- 310с.
7. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе. – Кривой Рог, 2000. –218 с.
8. Мойсею Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене, К.: 2001. – 608 с.
9. Монахов В.М. Аксиоматический подход к проектированию педагогических технологий //Педагогика, 1997. - №6. - С.26-31.
10. Національна доктрина розвитку освіти України у 21 столітті.- К.:Шкільний світ, 2001.- С. 5
11. Новий тлумачний словник української мови. Т.2.-К.: Аконіт, 1998.- 910 с.
12. Професійна освіта: Словник:Навч. Посібник/ уклад С.У.Гончаренко та ін., за ред.. Н.Г.Ничкало.- К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
13. Равен Джон. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы/ пер. с англ. –М.: Когнито-центр, 1999.- 144 с.
14. Рыданова И.И. Коммуникативная компетентность учителя//Рыданова И.И. основы педагогического общения.- Минск, 1998. – С. 27-33.
15. Семенов О. Професійна компетенція майбутніх викладачів української мови та літератури.//Українська література в загальноосвітній шк.- 2003.- №4. – 2-5 с.
16. Слостенин В.А. Педагогіка. М.: 2000. – 512 с.
17. Словник іншомовних слів/ Уклад.: С.М.Морозов, Л.М.Шкарапута.- К.: Наук.Думка, 2000.- С. 680
18. Тамбовська Т.Ю. Вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів засобами іноземної мови// Педагогіка вищої шк. – 2001.- №3 – С.67-77.

19. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Ученик в обновляющейся школе. Сб. науч. Трудов.- М.: ИОСО РАО, 2002. – С.135-157.
20. Шуляр В. Конструкторська-технологічна компетентність учителя літератури та її сутність.// Українська література в загальноосвітній шк.- 2004.- №6. – 3-8 с.

*Е.А.Аннюк*

### **АСПЕКТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ**

*Стаття розглядає поняття педагогічної культури та її складників як один із важливих аспектів формування професійної компетенції майбутнього вчителя.*

*The article is dedicated to outlook of pedagogical culture and its components as an important aspect of forming of future teacher's professional authority.*

Изменение содержания современной системы образования, для которого характерными стали такие процессы, как гуманизация, гуманитаризация и дифференциация обучения, являются основой для развития личности, общества и государства. Обществу необходимы специалисты, которые владеют навыками общения, способны эффективно работать в коллективе, уверены в своих способностях учиться и продолжать обучение, не теряются перед переменами, стремятся к успеху. Целью государственной политики относительно развития образования является “создание условий для развития личности и творческой самореализации каждого гражданина Украины”, что сформулировано в основных направлениях Национальной доктрины развития образования на 2002-2004 г.г. [5,2]. Достижение цели предполагает решение задач по подготовке педагогических кадров, способных к созданию оптимальных условий для самореализации личности в учебных заведениях разных типов.

Это наводит на мысль, что в школу должен прийти учитель, обладающий не только достаточным уровнем